

TOTEM

Tidsskrift ved Religionsvidenskab,
Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet
Nummer 33, forår 2014
© Tidsskriftet og forfatterne, 2014

Tekst- og kulturanalyse

Når utopien rykker til Oliebjerget

Af stud. mag.
Simon Nørgaard Iversen

Indholdsfortegnelse

Matthæusevangeliet	3
At samle polariseringens mange grupperinger	5
Opsamling.....	11
Litteraturliste	12

Tekst- og kulturanalyse

Intentionen er at anvende forskellige aspekter fra det gennemgåede analyseapparat (primært diskursanalyse og narrativ analyse) og forsøge at lade dem understøtte hinanden i en sammenstykket analyse. Analysen vil derfor anlægge en tentativ karakter. I den udstrækning det er nødvendigt for at foretage en rimelig argumentation, vil der inddrages andet materiale, men den grundlæggende tanke er at lade tekstpasset stå alene i videst muligt omfang.

Matthæusevangeliet

Inden der foretages en nærmere analyse af den udvalgte tekstpasse, vil det være en fordel at kaste et lys på evangeliets tilsyneladende forfatter og evangeliets placering i forhold til øvrige evangelier.

På trods af navnet *Matthæusevangeliet* (Mt.) er evangelieforfatteren anonym. I evangeliets receptionshistorie blev forfatteren anslået at være apostlen Matthæus. På denne måde fik evangeliet status af at være en øjenvidneberetning, men dette er særdeles usandsynligt – blandt andet på grund af evangeliets afhængighedsforhold til Markusevangeliet. Det er desværre derfor ikke muligt at forholde sig til en faktisk forfatter, men der kan alligevel siges et par ord om denne anonyme forfatter. På baggrund af forfatterens forhold til jødedommen (der kan påvises en indgående viden omkring jødiske skikke og tankegang) anslås det, at personen befandt sig i en jøde-kristen kontekst – muligvis en rabbinsk skolet skriftklog, der senere lod sig påvirke af Jesusbevægelsen¹. Såfremt der eksisterer en tekstafhængighed til Markusevangeliet, må dette evangelium være affattet efter 70 e.v.t.. Ignatius af Antiokia benytter sig tilsyneladende af Mt., hvorfor der også kan fastsættes en *terminus post quem*. Placeringen af nedskrivningstidspunktet bliver derfor ofte stadfæstet til et tidspunkt i 80'erne e.v.t. (GBL, art., Matthæusevangeliet). Dette betyder altså, at evangeliet blev affattet på et tidspunkt i løbet af Jesusbevægelsens konstitueringsfase. Tilstedeværelsen af de øvrige kanoniske evangelier er manifesterede beviser på, at Mt. ikke var den eneste skriftlige fremstilling af hændelsesforløbet angående Jesus' liv og levned. De indbyrdes forskelle antyder desuden, at der på dette tidspunkt eksisterede forskellige udlægninger, selvinden for de kanoniske bøger. Ved siden af de kanoniske

¹ I gennem denne opgave vil der henvises til "de kristne" såvel som "Jesusbevægelsen" – sidstnævnte altid med begyndende minuskel for at markere dets appellative status.

værker fandtes der i århundrederne efter Jesus' fødsel et utal af forskellige evangeliefortællinger, der hver især gav sit bud på begivenhederne. De fleste af disse gik dog tabt eller blev udeladt, da de kanoniske værker blev samlet. Mt. var derfor blot én blandt flere evangeliefortællinger, der forsøgte at indholdsudfylde Jesus som semantisk centrum. Med andre ord havde Jesus på dette tidspunkt karakter af en art *signifiant flottant* – en flydende betegnelse som den tidlige jesusbevægelse forsøgte at placere, fæstne og give sit semantiske særpræg. Særligt Jesus' guddommelige karakter var et af disse punkter, hvor der herskede stor uenighed. Man kunne således finde eksempler, hvor der fandtes alt lige fra én gud og helt op til 365 guder (Ehrman 2003, 2).

Det er vigtigt at gøre sig det klart, at forfatteren af Mt. overordnet set var en del af den jødiske bevægelse. Hvornår den endelige adskillelse mellem jøderne og jesusbevægelsen fandt sted er svært at sige præcist. Internt i de to retninger ser man brudflader og konflikter, der om ikke andet i hvert fald markerer sondringen mellem en *in-group* og en *out-group*. Der er dog antydninger af en skelnen mellem jøder og kristne i den romerske jura fra og med 96 e.v.t., hvor den romerske kejser Nerva foretog ændringer i *fiscus Iudaicus*. Denne skat var blevet indført som en konsekvens af templets ødelæggelse i 70 e.v.t. og sikrede skatteindtægter fra jøderne. Det afgørende nye var, at først med Nervas lempelser blev de kristustroende fritaget fra denne skat. Med andre ord blev jøder og kristne af den romerske lovgivning anset som værende to sider af samme sag indtil dette tidspunkt. Mt.'s forfatter var altså borger i en romersk-hellenistisk verden, hvor den altafgørende hegemoniske magt lå hos romerne. Den romerske ideologi gennemsyrede de annekterede landområder og kom blandt andet til udtryk i jødernes tvungne deltagelse i kejserkulten. Jøderne blev altså forsøgt integreret under den romerske magt ved hjælp af en alliancekonstruktion, hvor jøderne ved at efterleve visse krav og forventninger til gengæld blev skænket en hvis grad af selvstændighed. Denne *quid pro quo*-konstruktion kan siges at være udtryk for en blød magtforhandling, der fandt sted på daglig basis. Forholdet mellem jøderne og romerne var dog ikke udelukkende fredeligt, men mandede også ud i magtforhandlinger af mere voldelig karakter. Da jøderne i omkring 70 e.v.t. stoppede deres deltagelse i kejserkulten, reagerede prokuratøren Florus ved at plyndre tempelkassen. Dette indledte den jødisk-romerske krig, der kulminerede, da den kommende kejser Titus invaderede Jerusalem og ødelagde templet for

stedse (Josefus, Bellum 6.10.1). Lige præcis denne handling vil der blive vendt tilbage til i tekstanalysen.

At samle polariseringens mange grupperinger

Med forfatterafklaringen og kontekstualiseringen på plads er det på tide at se nærmere på indholdet af den angivne tekstpassage, hvilket vil blive gjort på baggrund af en kommenterende gennemgang. Grundskitsen i fortællingen er som følger, at Jesus sidder på Oliebjerget og fortæller sine disciple, hvad de kan forvente i forbindelse med hans genkomst (det der traditionelt bliver refereret til som parusien). Således fortæller Jesus om de tegn, der skal fremstå, hvordan disciplene bør handle, og hvad de bør undgå. Til sidst sætter Jesus sine netop angivne informationer i forhold til en analogi mellem tegnene på sommer – sådanne disse tegn kan aflæses i figentræets tilstand – og tegnene på de sidste tider og hans egen genkomst.

Tekstpassagen indledes med, at Jesus forlader tempelkomplekset. Denne fysiske bevægelse væk fra templet skal ses på et andet niveau end det rent handlingsbeskrivende niveau. Jesus' disciple går hen til ham og peger på tempelkomplekset, hvortil Jesus svarer: ”Ser i alt dette? Sandelig siger jeg jer: Der skal ikke lades sten på sten tilbage, men alt skal brydes ned.” (v. 2). Jesus alluderer med denne udtalelse til templets ødelæggelse i år 70 e.v.t., hvilket er udtryk for den historiografiske term *vaticinium ex eventu*; hvilket vil sige, at der profeteres om en begivenhed forfatteren af Mt. allerede havde kendskab til. Det vil med andre ord sige, at Jesus fysiske bevægelse væk fra tempelkomplekset skal forstås i overført betydning, at templet har mistet sin særstatus, da der skal komme en tid, hvor det ikke står mere. Det sakrale skal ikke længere centreres i templet, men flytter sig sammen med Jesus ud af tempelområdet. Tilsyneladende går der herefter en rum tid, for i det næste vers befinder Jesus sig på Oliebjerget uden hans disciples nærværelse. Det hellige har sammen med Jesus flyttet sig til Oliebjerget, ikke fordi at Oliebjerget nu skal forstås som værende helligt, men det er fra dette tidspunkt på det pågældende sted, at det hellige skal udspille sig, herfra at den vertikale forbindelse mellem det jordiske og det himmelske lokaliseres – det er nemlig her Jesus stiger til himmels efter sin korsfæstelse. Da disciplene kommer hen til ham, sidder Jesus ned på Oliebjerget (v. 3). Selvom det ville være nærliggende at tolke dette som, at Jesus mødte sine disciple i øjenhøjde, skal

det tværtimod tillægges en statussymbolsk værdi, da det i jødisk kontekst ville have fremhævet Jesus rolle som rabbi (lærer). Man kan heri se, at Mt.'s forfatter har forsøgt at indholdsudfylde Jesus med rabbiens status, hvilket også påpeger, at forfatteren (og sandsynligvis også de intenderede tekstkonsumenterne) befandt sig i en kontekst, hvor sådanne allusioner til jødisk-kulturelle statusreferencer ikke var ualmindelige.

Jesus' disciple henvender sig således til ham for at lære mere om, hvornår denne begivenhed skal finde sted og hvilke tegn, der markerer endetiden og Jesus' parusi. Jesus svarer således: "Se til, at ingen fører jer vild! For der skal komme mange i mit navn og sige: Jeg er Kristus! og de skal føre mange vild." (v. 4-5). Denne lille passage, der lægges i Jesus' mund, er særdeles interessant i lyset af, at Mt. blev nedfældet på et tidspunkt, hvor der eksisterede mange forskellige kristendomme. Forfatteren adresserer sandsynligvis her et problem, som har gjort sig gældende på nedskrivningstidspunktet, at der er begyndt at opstå messiasprætendenter, som udfordrer den teologiske retning, som dette evangelium repræsenterer. Ikke nok med det, passagen "de skal føre mange vild" markerer, at mere end blot en ubetydelig lille gruppering af jesusbevægelsen var af denne opfattelse, at parusien var præsent. Forfatteren til Mt. forsøger med dette citat at legitimere sin egen teologiske observans ved at iklæde sine formaninger Jesus' autoritet. Med andre ord indgår han i en diskursiv kamp med de øvrige kristne retninger og forsøger med sine retoriske virkemidler at etablere en hegemonisk dominans, som de øvrige kristne nødes til at anerkende som værende den rigtige. Ud over messiasprætendenter vil tegnene, der markerer endetidens komme, også bestå af "krigslarm" (v. 6). Endnu engang spørger den jødisk-romerske krig under tekstens overflade, men de intenderede tekstkonsumenter bør ikke lade sig skræmme af dette. Selvom dette er et tegn, er det "endnu ikke enden". Først – hvilket endnu ikke er sket, skal der komme kosmisk uorden i form af hungersnød og jordskælv. På denne måde holdes en dør åben for de kristne grupperinger, som endnu ikke har bekendt sig til Mt. teologisk-ideologiske retning.² De har med andre ord endnu tid til at besinde sig og lade sig overbevise. Forfatteren interPELLERER på denne måde de grupperinger eller enkeltpersoner, som ikke ser sig enige med denne "Matthæus-strømning".

² Det er ingenlunde usandsynligt, at de forskellige kristne grupperinger abonnerede på forskellige teologiske forståelser, såvel som forskellige ideologiske systemer.

Denne tematik fortsætter i de følgende vers, men hvor der før var tale om en tiltale af de ikke-rettroende, er det denne gang ”Matthæus-strømningens” egne medlemmer, der bliver interPELLERET. Således profeterer Jesus, at ”Da skal de udsætte jer for trængsler [...] og I skal hades af alle folkeslag på grund af mit navn. Da skal mange falde fra [...] og hade hinanden. [...] Og fordi lovløsheden tager overhånd, skal kærligheden blive kold hos de fleste.” (v. 9-12). Denne passage afslører en række ting, som har gjort sig gældende på nedskrivelsestidspunktet. I den første sætning kan der anes konflikten mellem de kristne og den dominerende jødiske bevægelse, som udspillede sig, og med tiden krystalliseredes i en meget konkret splittelse mellem de kristne og deres jødiske ophav. Ligeledes skal Jesusbevægelsen være lagt for had af alle folkeslagene. Med dette alluderes der muligvis til den kristenfjendske holdning, Jesusbevægelsen stødte på i den romersk-hellenistiske verden – eventuelt de kristenforfølgelser, der fandt sted under kejser Nero i 64 e.v.t. som en konsekvens af den store brand i Rom (jf. Tacitus, *Annales* 15.44). Ifølge ”profetien” skulle dette resultere i, at mange af Jesusbevægelsens medlemmer faldt fra, begyndte at hade hinanden og broderskabets bånd skulle kølnes. På dette tidspunkt har bevægelsen altså været udsat for fjendtlighed fra de øvrige jødiske bevægelser, romerne og internt i egne rækker. Forfatteren til Mt. italesætter således disse begivenheder, og lader Jesus pointere, at alt dette blot er en del af den guddommelige plan – det er nemlig et af tegnene på tidernes ende og hans egen genkomst, og der er derfor ingen grund til at fortvivle, så længe menigheden holder ud. I vers 14 står der i den forbindelse, at ”dette evangelium om Riget skal prædikkes i hele verden [...] og så skal enden komme.” På denne måde interPELLERES Jesusbevægelsen af Mt. på en måde, der skal give dem styrke i deres prøvelser – det er alt sammen en del af Guds forsyn, men til sidst finder man den skjulte formaning: at fortsætte missionsarbejdet, da forløsningen ellers har lange udsigter.

I vers 15 taler forfatteren igen gennem Jesus og lader denne henvise til profeten Daniel, som allerede i fortiden profeterede om disse begivenheder. Jesusbevægelsen skal derfor lade sig ”stå på hellig grund”. Hvis ikke citeringen af Jesus som den absolutte autoritet skulle være rigeligt til at overbevise de polariserede og nedtrykte kristne, anvender Mt.’s forfatter her de hellige skrifers autoritet. Med andre ord forsøger han at skabe et tekstuel belæg ikke blot for hans forsøg på at opnå det diskursive hegemoni men også for hans teologisk-

ideologiske system, hvilket han gør intertekstuel ved at sammenkæde passagen med en del af den hellige litteratur, som tilhørerne sandsynligvis har været nogenlunde bekendt med. Således, på dette punkt, er der tale om en dobbelt-interpellation, hvor tvivlerne såvel som de fortvivlede tiltales på samme tid – hvor autoriteten etableres samtidig med at det teologiske system udfoldes og forankres, i øvrigt i en jødisk kontekst. Herefter opfordres de, når tiden er kommet, til at søge ud i bjergene (v. 16) og dét hurtigst muligt, for de eskatologiske trængsler vil ikke have deres lige, hverken i urtiden eller fremtiden. Igen er der tale om en fysisk bevægelse fra det logiske centrum. De kristustroende, som befinder sig i Judæa, skal bevæge sig op i bjergene – dette er en reference til genkomsten af den stormflod, der kendes fra beretningen om Noa, sådan som det også refereres i vers 37-39. Ligesom med Jesus' bevægelse væk fra tempelområdet er det ikke i Jerusalem, at tilhørerne skal finde trøst. Det logiske centrum opløses (templet er på dette tidspunkt allerede ødelagt), og den bestående orden må vige for kaos. Som konsekvens af den jødisk-romerske krig var jøderne allerede begyndt at sprede sig ud i Romerriget, og på disse – de sidste dage - må de sidste beboere af Judæa ligeledes spredes og aktualisere denne omkalfatring mellem modsætningsparret centrum og periferi.

Igen formaner tilhørerne til at passe på mulige messiasprætendenter, selvom disse skulle komme og ”gøre store tegn og undere” (v. 23-24). Evangeliets forfatter lægger på denne måde endnu engang vægt på ikke at lade sig forføre af modstrømninger. Det er ikke blot i nutiden, de skal vogte sig, men også i den eskatologiske fremtid, hvor de falske profeter og messiasprætendenternes overbevisningskraft er desto meget større. Selv hvis rapporterne lyder, at Kristus skulle befinde sig i ørkenen (dette ellers velkendte jødiske profet-topos), skal tilhørerne forholde sig afventende (v. 26). Der er endnu engang tale om en forskydning, denne gang fra en horisontal akse til en vertikal akse. Hvor jøderne førhen havde kunnet forvente profeterne og deres messias træde ud i blandt dem selv, er det nu mod himmelen, de skal kigge. Overgangen fra velsignelsesreligion til frelsesreligion (lokativisk til utopisk om man vil) ses her aktualiseret. Som et lyn på himmelen, sådan vil Menneskesønnen komme (v. 27). Igen trækkes der intertekstuel på ældre helligtekster, når Mt.'s forfatter her bruger betegnelsen Menneskesønnen, hvor han søger hjemmel i allerede eksisterende forestillinger om den sidste tid. Ved denne reference afstemmes Mt.'s diskursive felt med den eneste

anden diskursive formation i Bibelen, som nævner Menneskesønnen (Dan 7,13) og i øvrigt den eneste, der beskæftiger sig med liv efter døden (Dan 12,1-3). I sagens natur betyder dette, at forfatteren reproducerer en eksisterende diskursorden, når det gælder forestillingen om et liv efter døden (hvor lidet repræsenterende denne diskursorden end er), men han behandler sit materiale kreativt angående sin forståelse af Menneskesønnen. Selvom Dan 7,13 nævner en menneskesøn, er der på dette tidspunkt ikke tale om en messias af guddommelige proportioner, men derimod om Menneskesønnen som symbol på Israel (GBL, art., Menneskesøn). Man kan derfor i denne tekstpassage se traditionsreproducerende elementer men også de brud og skred, der er sket i forhold til de eskatologiske forestillinger.

Med disse formaninger om at tage sig i agt for falske profeter og messiasprætendenter udrulles det kosmiske drama, ”... solen formørkes og månen [*skal*] ikke skinne og stjernerne falde ned fra himlen og himlens kræfter rystes” (v. 29). I denne ophævelse af den kosmologiske orden viser Menneskesønnens tegn sig på himmelen efterfulgt at Menneskesønnen selv, der kommer ”med magt og megen herlighed” (v. 30). Igen stadfæster evangeliets forfatter forskydningen fra de horisontale tegn til de vertikale. Det er ikke på det horisontale niveau - blandt ørkenens falske profeter - at han skal fremtræde men derimod på himmelen. Der sker en værdiomkalfatring af den traditionelle positive opfattelse af profetens ørken-topos, et ørken-topos som evangeliets forfatter lader Jesus selv reproducere i sin nære fortid – men der er sket en forskydning af Jesus. I kraft af hans prøvelser i ørkenen (Matt. 4,1-11) og hans prøvelse på korset, hvorfra vi kender de famøse korsord: ”Min Gud, min Gud! Hvorfor har du forladt mig?” (Matt. 27,45-50), har han opnået den nødvendige villen, viden og kunnen, han har opfyldt sin del af pagten og er ophørt med at være den jordiske Jesus til fordel for den guddommelige Menneskesøn.³

For at opsummere vælger Mt.’s forfatter at lade Jesus fortælle en lignelse om et figentræ (v. 32). Med denne simple sætning: ”Når dets grene bliver bløde og får blade, ved I, at sommeren er nær”, skal de kristne ihukomme, at ligesom sommerens komme kan læses i figenbladets tegn, således kan de sidste tider og parusien læses i kosmologiske såvel som sociopolitiske tegn. Dette følges op af

³ Bemærk, at han, i den for opgaven angivne tekstpassage, endnu ikke har opnået denne status, men han er dog i stand til at profetere om den.

advarslen (eller forjættelsen), at ”Denne slægt skal ikke forgå, før alt dette sker” (v. 34). Den slægt, der er tale om, er sandsynligvis en reference til Jesus’ disciple og ikke menneskeslægten som sådan. Det vil med andre ord sige, at parusien aktualiseres, inden de sidste disciple er døde. For Mt. intenderede konsumenter vil dette have den betydning, at de sidste tider er nært forestående. Flere af de i teksten angivne tegn har således allerede fundet sted; få tegn mangler inden parusien kan fuldbyrdes; og disciplenes fremskredne alder taget i betragtning, befinder de eskatologiske forventninger sig i spændingsfeltet mellem allerede og ikke endnu. Konsumenternes næste spørgsmål foregribes i vers 36, ”Men den dag eller time er der ingen, der kender, hverken englene i himlene eller Sønnen, men alene Faderen”. Som stormfloden, der i Noas tid kom som en overraskelse for mennesket, således kommer parusien (v. 39). Herefter knyttes vers 40-41 sammen med vers 31. Bortrykkelsen sker pludselig, i dagens trivielle gøremål af Menneskesønnens engle, der har fået til opgave at samle hans ”udvalgte fra de fire verdenshjørner” (v. 31). Mt.’s forfatter lader endnu engang forstå, at det jødiske centrum i form af Jerusalems tempel er blevet opløst. Det er jesusbevægelsens tilhængere, uanset lokation, der rykkes bort – endnu engang ser man forskydningen fra lokativisk til utopisk religion. Det er ”hans udvalgte” – jesusbevægelsen – der skal reddes fra den kosmologiske uorden i endetiden, men i lyset af de mange formaninger er det ikke alle kristne men kun de ”rettroende”, der kan opnå denne status. Det er evangeliets forfatters intention at komme alle interne konflikter til livs, og med udgangspunkt i dette credo: ”hold ud og vær tro” at opnå den hegemoniske dominans over diskursformationen og retten til at indholdsudfylde, hvad den rette teologisk-ideologiske forståelse af Jesus’ liv og levned bør være.

Spørgsmålet er, hvilken teologisk-ideologisk forståelse det er, man finder udtrykt hos Mt.’s forfatter. Til dette kan man med fordel gøre brug af litteraturteoretikeren Lubomír Doležels narrative systemer. De ontologiske betingelser, der bestemmer passagens narrativ, er Guds absolutte magt. Alt, hvad der foregår, er en del af Guds forsyn, og der er ingen, der kan udfordre denne absolutte magt – han alene regerer over kosmos og kaos. Dette falder ind under Doležels alethiske system, der bestemmer, hvad der kan være sandt på fortællingens præmisser. Det aksiologiske system udtrykker, hvilke værdier der kommer til udtryk. Dette er nært slægtet med det alethiske system, da værdierne i

Mt. er tæt sammenflettet med Guds absolutte magt og ontologiske differens. Den grundlæggende præmis er, at de troende skal gøre sådan, som de er blevet fortalt. De skal lytte til den sandhed Mt. giver udtryk for og vogte sig mod apostate apostle, der fører på afveje med deres vranglære. Det aksiologiske system medfører dog ikke store moralske fordringer, hvilket ville være det deontologiske system. Man kunne sagtens have forestillet sig dette, da religiøse diskurser ofte har et meget udtalt deontologisk system, men i denne tekstpassage synes de moralske forpligtelser at være begrænset til at undgå at lade sig påvirke af pseudo-lære. Det epistemiske system er interessant i forhold til denne tekstpassage. Da der er tale om en apokalypse, åbenbares læserne for en række tegn, som der kan bruges til at modificere deres forventninger, men når dette er sagt, er det kun muligt at erkende, at den eskatologiske nærforventning må ligge i spændingsfeltet mellem allerede og ikke endnu. I sidste ende, som vers 36 pointerer, er det kun Gud, der har denne forhåndsviden. Hverken englene, Sønnen og slet ikke menneskene har adgang til denne. Der er dermed et påfaldende sammenfald mellem det alethiske og det epistemiske system, hvilket understreger det aksiologiske system, men uden at der i denne passage synderligt markeres et deontologisk system udtrykt i konkret handlen.

Opsamling

I denne tekstanalyse af Matthæusevangeliet 24,1-41 er der foretaget en diskursanalyse såvel som en narrativ analyse af en tidlig kristen apokalypse. På baggrund af diskursanalysen er der i tekstens diskursive felt fremhævet en række diskursive kampe, hvor Mt.'s forfatter har forsøgt at italesætte en række problemstillinger, der udfordrede hans indholdsudfyldelse af Jesus' teologisk-ideologiske semantiske centrum. Der er blevet argumenteret for, at ved at benytte sig af en række retoriske virkemidler har forfatteren foretaget en dobbelt-interpellation af de intenderede læsere og forsøgt at cementere en vis hegemonisk dominans i den pågældende diskursorden. Ligeledes er der blevet argumenteret for, at forfatteren intertekstuelt har reproduceret en diskursiv formation repræsenteret i Daniels bog, men at han samtidig har brugt dele af Daniels bog på en ny og kreativ måde. Dermed kan man se kontinuiteten mellem en lille brudflade af den jødiske litteratur men også det brud og den nytænkning, der transformerer diskursformationen. Der er desuden blevet påpeget, at dette brud også kan spores

på et mere strukturelt plan og således er udtryk for overgangen mellem lokativisk til en utopisk religionsform. Dette system som Mt.'s forfatter er talsmand for, udtrykker dog alligevel opfattelsen af en ontologisk differens. Denne ontologiske differens er så stor, at på trods af at de apokalyptiske tegn åbenbares, befinder de nært forestående begivenheder sig grundlæggende stadig uden for den menneskelige erkendelsesevne. Dermed antydes det aksiologiske system også: den nødvendige efterlevelse af den åbenbarede sandhed – det deontologiske system er underligt fraværende i dette tilfælde; den markerer sig nærmest kun i den negative fordring at undlade at lade sig påvirke af pseudo-lære. Dette stemmer dog godt overens med de magtkampe, diskursanalysen afdækkede. Teksten udtrykker overordnet set to diskursive modaliteter, åbenbaringen og formaningen.

Litteraturliste

Ehrman, Bart D.

2003 *Lost Christianities – The Battles for Scripture and the Faiths We Never Knew*, Oxford University Press, New York

Müller, Mogens

2008 ”Matthæusevangeliet”, *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 510-512

 ”Menneskesøn”, *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 520-521